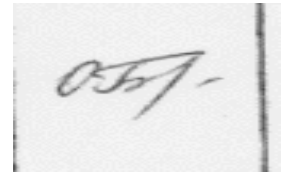

**Міністерство освіти і науки України
Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка**

Затверджено кафедрою
"29" серпня 2019 р.
Завідувач кафедри
Бабак О.І.

Кафедра всесвітньої історії

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРЯ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ**

напрямок підготовки / спеціальність

освітній ступінь БАКАЛАВР

факультет історії та права

форма навчання денна

Робоча програма з історії стародавнього світу для студентів за напрямом підготовки Середня освіта (Історія), спеціалізація правознавство, додаткова спеціальність: Географія – Кропивницький: Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка . – с.

“ ____ ” _____ року. – с.

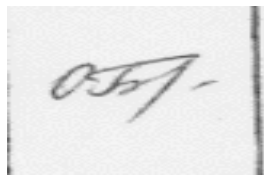
Розробник: Пономаренко Людмила Василівна, доцент кафедри всесвітньої історії, кандидат історичних наук.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри всесвітньої історії

Протокол від 29 серпня 2019 р. № 1

Завідувач кафедри

Бабак О.І.

A rectangular box containing a handwritten signature in black ink, which appears to be 'O.I. Babak'.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ»

1. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

Предмет: Історія Стародавнього світу

Курс: підготовка бакалаврів	Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
Кількість кредитів, відповідних ECTS: 5. Модулів: 4 Змістових модулів: 4 Загальна кількість годин: 150 Тижневих годин: 4,5	Освітній ступінь: бакалавр	Обов'язковий рік підготовки: 2 . Семестр: 3 Лекції (теоретична підготовка): 32 год. Семінари: 20 год. Самостійна робота: 98 год. Вид контролю: екзамен.

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

- комплексне вивчення та узагальнення історичного минулого народів Сходу та Європи, дослідження процесів утворення перших цивілізацій світу;
- засвоєння студентами основних історичних дат, подій та явищ, понять і термінів;
- вміння самостійно добирати і опрацьовувати історичні джерела, довідкову літературу, монографічну літературу, співставляти інформацію з різних джерел, узагальнювати і критично оцінювати історичні факти;
- формування у студентів історичного мислення, вміння аналізувати і узагальнювати історичні події та явища, самостійно оцінювати і пояснювати історичні процеси в країнах Стародавнього Сходу, Стародавньої Греції і Риму.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані наступні *компетентності*:

ЗК9 – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ФК8 – здатність проектувати і складати різноманітні тематичні карти, аналізувати інформацію за географічними та історичними картами, атласами та іншими картографічними творами, використовувати ГІС-технології в обсязі, необхідному для роботи вчителя географії, історії та вирішення задач, пов'язаних із просторово-розподіленою інформацією в середовищі ГІС.

ФК14 - здатність орієнтуватися в історичному часі, застосовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу, доцільно використовувати категоріально-понятійний апарат і хронологію історичної науки.

ФК15 - здатність ефективно й грамотно працювати з різними джерелами історичної інформації, будувати усні й письмові висловлення щодо історичних фактів, історичних постатей та історичної теорії.

ФК16 - здатність характеризувати досягнення історичної науки та сучасний стан історичних інституцій, їхні ролі в суспільному житті, оцінювати та визначати історичні джерела(пам'ятки).

ФК18 - здатність чітко і логічно відтворювати базові історичні знання, оцінювати нові відомості, факти, події та інтерпретації в контексті формування в учнів цілісної історичної картини світу.

Програмні результати навчання:

ПРН8 - *знає та розуміє* історичну термінологію й наукову періодизацію історичних процесів; основні концепції, теорії та етапи розвитку історичної науки.

ПРН10 - *знає та розуміє* історичні особливості розвитку регіонів України, реалізовує краєзнавчий підхід на уроках географії та історії, у позакласній та позашкільній роботі з учнівською молоддю.

ПРН13 – *встановлює* закономірності територіальної організації суспільного виробництва та населення, просторових процесів та форм організації життя людей у світі, його регіонах та країнах, в Україні та її регіонах; пояснює та аналізує суспільні явища, процеси й тенденції у державі та світі, концепцію сталого розвитку людства;

ПРН20 - Уміє використовувати новітні методологічні підходи у навчальній та професійній діяльності: цивілізаційний, аксіологічний, культурологічний, антропологічний, багатofакторний;

ПРН21 - Уміє орієнтуватися в науковій періодизації, порівнювати історичні процеси вітчизняної та всесвітньої історії, виявляти тенденції міжнародних відносин, пов'язані з геополітичними чинниками; працювати з джерелами інформації, інтегрувати їх зміст, визнавати й сприймати різноманітність критичного аналізу і оцінок історичних джерел.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вступ.

Поняття "історії Стародавнього світу", її місце у всесвітній історії. Проблеми періодизації. Хронологічні та географічні межі історії Стародавнього світу. Складові частини курсу. Історія Стародавнього світу в системі сучасної освіти.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

ПЕРВІСНА ІСТОРІЯ.

Тема 1. Вступ до історії первісного суспільства.

Предмет первісної історії. Хронологія та періодизація первісної історії. Археологічна та антропологічна періодизація. Джерела вивчення первісної історії, їх особливості. Історіографія.

Тема 2. Проблема походження людини.

Основні теорії антропогенезу. Найважливіші еволюційні зміни до людини сучасного типу.

Зміни природного середовища та поява останнього виду давньої людини. Неандерталець. Оволодіння вогнем. Виготовлення знарядь праці. Загінне полювання. Розвиток колективізму. Первісне людське стадо (праобщина).

Тема 3. Родова організація суспільства

Поява людини сучасного типу. Родова община. Материнська родова община та її основні риси. Господарські заняття. Перехід до відтворюючих форм господарства. Суспільні відносини в період матріархату. Родоплемінна організація. Груповий шлюб та його різновиди. Парна сім'я.

Застосування металів та їх роль у розвитку виробництва. Великі суспільні поділи праці та їх наслідки. Велика патріархальна сім'я.

Розпад родових общин. Розвиток приватної власності. Соціальна диференціація. Моногамна сім'я. Формування сусідських общин. Військова демократія як форма переходу до перших цивілізацій.

Тема 4. Первісна культура і вірування людей.

Прикладні знання перших людей. Мистецтво та його розвиток у первісні часи. Поява релігійних вірувань.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ.

Вступ.

Тема 5. Вступ до історії Стародавнього Сходу.

Предмет історії Стародавнього Сходу. Хронологічні межі курсу. Методологічні проблеми старосхідної історії. Сучасні підходи до вивчення перших цивілізацій. Стародавній Схід і світова історія.

Тема 6. Стародавній Єгипет.

Характеристика джерельної бази. Дешифрування ієрогліфів. Історія археологічного дослідження країни. Хронологія і періодизація староегипетської історії. Історіографія.

Природнокліматичні умови в країні та їх вплив на виникнення староегипетської цивілізації. Номова організація суспільства. Етногенез та ментальність населення.

Народження староегипетської держави. Єгипет в період Раннього і Стародавнього царства. Відмінності Верхнього і Нижнього Єгипту.

Об'єднання країни. Формування державного апарату. Створення єдиної іригаційної системи. Аграрні відносини і форми земельної власності. Будівництво пірамід. Організація воєнних походів

фараонами Стародавнього царства. Послаблення центральної влади і посилення номової знаті. Розпад єдиної держави.

Єгипет в період Середнього царства.

Боротьба Гераклеополя і Фів. Нове об'єднання Єгипту. Нові явища в господарському розвитку. Примінення бронзи. Зовнішня політика. Експлуатація завойованих територій. Соціальна стратифікація суспільства. Завоювання Єгипту гіксонами.

Єгипет в період Нового царства.

Нове об'єднання держави. Досягнення в господарському житті. Організація державного управління, армія та військової справи. Перетворення Єгипту у світову державу. Завойовницька політика фараонів XVIII династії. Походи Тутмоса III. Нова система експлуатації завойованих територій.

Релігійно-політична реформа Аменхотепа IV /Ехнатона/.

Воєнна політика фараонів XIX династії. Походи Рамзеса II.

Єгипет за Рамесідів. Фіванська теократія.

Єгипет періоду Пізнього царства.

Лівійське завоювання Єгипту. Розпад Єгипту на номи. Вторгнення ефіопів. Ассирійське панування. Грецькі колонії в Єгипті. Боротьба з Ново вавілонським царством. Завоювання Єгипту персами.

Соціальна структура Єгипту, її державне регулювання. Соціальне і майнове розташування. Особливості соціальної стратифікації Стародавнього Єгипту. Статус рабів та військовополонених в єгипетському суспільстві. Староєгипетська сім'я.

Культура Стародавнього Єгипту.

Основні досягнення у виробничій сфері. Техніка та інженерна справа. Матеріальний побут. Писемність та освіта. Науково-практичні знання. Релігійно-міфологічний світогляд. Література. Архітектура і мистецтво. Театр, музика, спорт.

Тема 7. Стародавня Месопотамія.

Характеристика джерельної бази. Дешифрування клинопису. Історія археологічного дослідження. Історіографія. Хронологія та періодизація історії Стародавньої Месопотамії.

Природнокліматичні умови. Етногенез, ментальність населення.

Поява перших міст-держав на території Месопотамії, їх політичний устрій. Общинне, храмове і царське землеволодіння. Міжусобні зіткнення.

Перші деспотії. Об'єднання Дворіччя під владою Аккаду.

Занепад Аккадського царства.

Внутрішня і зовнішня політика Саргона та його спадкоємців. Посилення, царської влади.

Третя династія Ура. Посилення централізації та деспотичної влади царя. Основні форми земельної власності. Бюрократичний апарат. Падіння III династії Ура.

Піднесення Вавилону. Об'єднання Дворіччя під владою Хаммурапі.

Політична історія Вавилонії II тис. до н.е. Господарське життя Стародавнього Вавилону. Форми земельної власності. Старовавилонське суспільство. Рабство, рівень його розвитку.

Завоювання Вавилону касситами. Середньовавилонське царство. Особливості економічних і соціальних відносин касситського періоду. Внутрішня і зовнішня політика касситських царів.

Ассирія в II тис. до н.е.

Виникнення держави Ассирії. Соціальна структура і політичний устрій Ассирії з Староассирійський період. Політична історія Ассирії в II тис. до н.е. Перетворення Ассирії у військову державу. Середньоассирійські закони. Вторгнення арамейських племен і занепад Ассирії.

Посилення Ассирії наприкінці X-в IX ст. до н.е. Новоассирійський період. Реформи Тіглатпаласара III. Створення та розквіт Ассирійської імперії. Політика щодо завойованих територій. Особливості економічного розвитку і соціальної структури Ассирії. Причини послаблення Ассирії.

Союз Вавилону з Мідією. Падіння Ассирії. Нововавилонське царство.

Визволення Вавилону з-під влади Ассирії. Халдейська династія. Завойовницька політика. Особливості економічного розвитку. Поширення товарно-грошових відносин. Соціальна структура. Релігійна політика Набоніда. Захоплення Вавилону персами.

Культура Стародавньої Месопотамії.

Матеріальний побут. Писемність, освіта, бібліотеки та архіви, Науково-практичні знання. Релігійно-міфологічні уявлення. Література, архітектура, мистецтво, музика.

Тема 8. Хеттське, Фригійське та Лідійське царства.

Основні джерела, археологічне дослідження Анатолії. Історіографія. Своєрідність природних умов Малої Азії. Етногенез населення. Утворення Хеттської держави. Своєрідні риси хеттської монархії. Завойовницька політика. Особливості соціальної структури, форм власності та експлуатації населення. Нашестя "народів моря" і падіння Хеттської держави. Хеттська культура.

Тема 9. Стародавні Фінікія та Сирія.

Характеристика джерел, біблійна критика. Історіографія. Природнокліматичні умови в регіонах. Етногенез і ментальність населення. Перехід від варварства до цивілізації в регіонах. Міста-держави. Мореплавання і колонізація. Тіро-Сидонське царство. Дамаське царство. Культура Сирії та Фінікії і її вплив на країни Стародавнього Сходу та античний світ.

Стародавня Палестина.

Основні групи джерел, археологічне дослідження. Історіографія. Природнокліматичні умови, етногенез та ментальність населення. Заселення Палестини Стародавніми євреями. Утворення Ізраїльського царства. Внутрішня і зовнішня політика при царях Давидові і Соломонові. Розпад на Ізраїльське та Іудейське царства. Особливості економічного розвитку та соціальної структури. Рух пророків, реформи Іосії. Палестина під іноземним володарюванням. Староєврейська культура і релігія.

Тема 10. Держава Урарту.

Джерельна база, археологічне дослідження. Історіографія. Природнокліматичні умови. Етногенез населення. Утворення держави Урарту (Ванське царство). Зовнішня та внутрішня політика. Етапи боротьби з Ассирією. Падіння Урарту. Культура та релігія Урарту.

Тема 11. Стародавній Іран.

Стан джерельної бази, археологічне вивчення території Ірану. Історіографія. Природнокліматичні умови. Етногенез і ментальність населення. Стародавній Елам. Поява ірано мовних племен на території Ірану.

Мідійське царство у УШ-У1 ст до н.е. Поява і посилення держави Ахеменідів. Царювання Дарія 1. Держава Ахеменідів у У-ІУ ст. до н.е. та її загибель. Економічне життя та суспільство ахеменідського Ірану.

Матеріальна культура. Писемність, освіта, поширення наукових знань. Релігійно-міфологічний світогляд. Література. Архітектура та мистецтво.

Тема 12. Стародавня Індія.

Джерела. Історіографія. Періодизація. Природні умови. Етногенез та ментальність населення. "Індська" цивілізація. Розвиток сільського господарства та ремесла. Міста. Культура, проблеми писемності. Занепад "індської" цивілізації. "Арійська проблема". Економіка і соціальні відносини за даними Вед. Розклад родоплемінних відносин.

Індія у 1 тис. до н.е. Ріст міст, торгівля, поява монети. Варни та касты /джаті/. Імперія Нандів. Вторгнення А.Македонського в Західну Індію. Держава Маур'їв. Чандрагупта. Зовнішня і внутрішня політика Ашоки. Державний апарат. Економіка. Поширення буддизму. Послаблення і розпад держави Маур'їв. Станово-кастова система визиску населення. Індія при кушанах, нове піднесення Магадхи і створення імперії Гуптів. "Золотий вік Гуптів". Боротьба з гунами-

ефталітами. Розпад імперії Гуптів. Зміни в соціально-економічному житті в I–V ст.. Розвиток нових форм земельної власності і залежності.

Культура Ст.Індії релігійні системи. Ведійська релігія. Брахманізм. Джайнізм. Буддизм. Індуїзм. Художня література та її жанри. Політичні трактати. Філософські вчення і системи. Матеріальна культура. Наука. Освіта. Скульптура і фресковий живопис. Вплив культури на інші народи.

Тема 13. Стародавній Китай.

Джерела. Історіографія. Періодизація. Природні умови. Етногенез та ментальність населення. Період Шан-Інь. Бронзовий вік. Розклад родоплемінних відносин. Політична організація суспільства. Держава Західне Чжоу. Політична історія. Господарство та суспільство Західного Чжоу. Період Східного Чжоу. Епоха Ле Го та Чжань Го.

Піднесення князівства Цинь. Реформи Шан Яна. Об'єднання Китаю під владою Цинь. Реформи Цинь Шіхуанді. Посилення централізації. Внутрішня і зовнішня політика. Велика Китайська стіна. Переслідування опозиції. Селянські хвилювання. Падіння династії Цинь. Рання династія Хань. Велике землеволодіння. Державне рабство. Розвиток зовнішньої торгівлі /шовковий шлях/. Завойовницька політика в Центральній і Середній Азії, Кореї та Індокитаї. Економічне виснаження країни. Реформи Ван Мана. Повстання "червонобрових". Пізня династія Хань. Внутрішня політика. Соціально-економічні реформи. Класова, соціальна структура. Зовнішня політика. Політичні і соціальні рухи в пізньоханський період. Повстання "жовтих пов'язок". Розпад Китаю на три царства. Культура Стародавнього Китаю. Матеріальна культура. Писемність. Наука. Освіта. Література та її жанри. Релігійно-філософські теорії. Музика. Архітектура. Скульптура. Живопис.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III Історія Стародавньої Греції

Тема 14. Античний шлях розвитку суспільства. Вступ до історії Стародавньої Греції

Поняття "античність". Порівняння античної та старосхідних цивілізацій. Проблеми методології античного суспільства. Географічні та хронологічні межі. Природні умови та їх вплив на хід історичного процесу.

Джерела. Логографи. Геродот. Фулідід. Ксенофонт. Аристотель. Плутарх. Страбон. Павсаній. Епіграфічні джерела. Міфологія. Епос. Художня література. Археологічні матеріали.

Історіографія. Ранні етапи вивчення історії Ст.Греції. Відродження. Видання творів античних авторів. Ідеалізація історії Ст.Греції. Критичний метод Г.Нібура. Історіографія першої пол.ХІХ ст.. Історіографія кінця ХІХ- поч.. ХХ ст.. Історіографія ХХ ст.. М.Фінлі. Ясперс. Тойнбі. Вітчизняна антична школа. Природні умови. Етногенез та ментальність населення. Періодизація.

Тема 15. Греція II–I тис. до н.е.

Мінойська цивілізація. Джерела. Дешифрування лінійного письма Б. Населення. Суспільство і держава на Криті. "Палаці" та їх роль у суспільстві. Критська морська держава ХVІІІ-ХV ст.. до н.е. Зовнішні зв'язки Криту. Особливості критського мистецтва. Падіння могутності Криту.

Ахейська Греція II тис. до н.е. Ахейські міста-держави: Мікени, Тірінф, Пілос. Соціально-економічні відносини. Двірцеве господарство. Ахейські міста і Троя. Занепад Балканської Греції у ХІІ-ХІ ст. до н.е. Дорійське завоювання. Падіння мікенських держав. Відродження родових відносин.

Тема 16. Греція ХІІ-ІХ ст. до н.е. /Гомерівський період/.

Поеми Гомера як історичні джерела. Господарство та суспільний устрій грецьких племен. Родова організація суспільства. Ранні форми рабства. "Гомерівський поліс".

Тема 17. Архаїчна Греція VIII–VI ст. до н.е.

Економічний розвиток. Поширення заліза. Розвиток ремесла. Місто та його роль у розвитку Греції. Соціальна структура населення архаїчної епохи. Боротьба аристократії і демосу. Ранньогрецька тиранія.

Грецька колонізація. Причини, напрямки, наслідки. Вплив колоній на розвиток економіки Греції. Формування полісу. Громадянська община. Полісна мораль. Типи полісів.

Стародавня Спарта.

Джерела. Історичні умови формування спартанської держави. Завоювання Мессенії.

Утворення "лікургового устрою". Особливості економічного розвитку та соціальної структури Стародавньої Спарти.

Тема 18. Класична Греція V–IV ст. до н.е.

Греко-перські війни. Причини, характер, періодизація, хід, наслідки. Економічний і соціально-політичний розвиток Греції V–IV ст. до н.е. Основні варіанти розвитку економіки Ст.Греції /спартанський та афінський/. Економічна політика полісу. Інтенсивний розвиток рабовласницької економіки в полісах.

Характер сільського господарства. Розвиток товарних галузей. Організація праці. Місцеві ринки і міжнародна торгівля. Виникнення банківської справи. Поняття класичного рабства. Правове становище рабів. Вільновідпущені. Метеки. їх правове становище.

Розвиток рабовласницької демократії в Афінах. Реформи Ефіальта. Перикл. Державний лад Афін. Організація Афінської держави. Пелопоннеська війна. Характер, особливості, періодизація, хід наслідки. Криза полісної системи IV ст. до н.е. Економічні і соціальні наслідки Пелопоннеської війни. Сучасне розуміння кризи полісу. Стан сільського господарства, ремесла, торгівлі. Криза полісної ідеології нові риси у військовій організації полісів. Загострення соціальних і політичних протиріч. Пізньогрецька тиранія. Піднесення Фів. Афінський морський союз. Його розпад. Програми виходу і кризи. Проекти походу на Азію.

Піднесення Македонії. Природні умови, населення. Особливості соціально-економічного розвитку у У-першій половині IVст. до н.е.

Тема 19. Елліністичні суспільства і держави.

Східний похід А.Македонського. Основні події походу. Держава А.Македонського. її економічний та соціальний устрій, організація управління. Поняття "еллінізм". Боротьба діадохів і утворення елліністичних держав. Загальні закономірності і специфічні риси їх розвитку. Типи елліністичних держав. Соціальна структура елліністичних держав. Елліністичний Єгипет. Територія. Особливості економічного і соціального устрою різні категорії залежного населення. Дуалізм права. Особливості соціальних конфліктів. Царство Селевкідів. Територія і населення. Основні господарсько-економічні зони. Роль полісів. Складність соціальної структури. Організація держави. Основні напрямки політики. Політична історія царства Селевкідів. Занепад царства Селевкідів. Завоювання елліністичних держав Парфією та Римом. Греція і Македонія в період еллінізму.

Тема 20. Культура античності.

Особливості культури архаїчної епохи. Культ. Міфологія. Вплив Сходу на розвиток грецької культури. Виникнення давньогрецької філософії. Основні напрямки. Література. Архітектура. Матеріальна культура. Приватне життя.

Грецька культура класичного періоду. Ідеал громадянина. Система виховання і освіти. Грецький театр та його вплив на суспільство. Філософія. Розвиток наукових знань.

Загальні риси культури еллінізму. Космополітизм, фаталізм, індивідуалізм. Специфіка розвитку місцевих культур. Успіхи науки. Філософські системи. Література. Мистецтво. Архітектура. Релігія та її роль в елліністичному суспільстві.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV.

ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОГО РИМУ.

Тема 21. Вступ до історії Стародавнього Риму. Царський період.

Методологічні проблеми історії Стародавнього Риму. Хронологічні і територіальні межі Римської рабовласницької держави. Періодизація Римської історії.

Джерела з історії Ст.Риму. Пам'ятки матеріальної культури. Римські літописи. Історичні твори. Пам'ятки римського права.

Історіографія. Збір письмових і матеріальних пам'яток в XIV-XVII ст.. вивчення історії Ст.Риму в XIX ст. Б.Нібур. Фюстель де Куланж. Р.Ю.Віппер. Т.Н.Грановський.

Історіографія XX ст.. Ж.Тутен. Т.Франк. В.С.Сергєєв. Н.А.Машкін. С.Л.Утченко. Е.М.Штаерман.

Італія. Царський період в історії Ст.Риму

Природні умови Апеннінського півострову. Клімат, ландшафт, природні багатства.

Основні області Італії. Розселення італійських племен. Основні області Італії.

Розселення племен на поч. I тис. до н.е. Етруски. Питання про походження етрусків.

Етруски і Рим.

Грецькі поліси на півдні Італії та на Сицилії.

Виникнення міста Риму та найдревніший період римської історії за римською традицією та новими даними археології. Розклад родових відносин і формування полісу.

Патриції і плебеї. Патрони і клієнти. Початок політичної організації римського суспільства. Царська влада в Римі. Реформи Сервія Туллія. Становлення римської рабовласницької республіки.

Тема 22. Епоха Римської республіки.

Рим та Італія в V–III ст.. до н.е.

Римська громадянська община в ранньо-республіканський період. Римське суспільство за "Законами XII таблиць". Розвиток приватної власності, боргового рабства. Соціальна структура римського суспільства. Державний устрій ранньої республіки. Римська армія та її організація.

Завоювання Римом Італії.

Відносини римської громадянської общини з сусідніми племенами. Панування Риму в Лації. Війна з етрусками. Самнітські війни. Завоювання римлянами Південної Італії.

Утворення римсько-італійського союзу. Його організація і структура. Виведення колоній, їх статус. Розвиток рабовласницьких відносин.

Боротьба Риму з Карфагеном за панування у Західному Середземномор'ї. Міжнародні відносини у Західному Середземномор'ї в 1-й пол. III ст. до н.е. Римсько-карфагенські протиріччя. Перша Пунічна війна. Утворення перших римських провінцій. Завоювання і колонізація Північної Італії. Друга Пунічна війна. Причини і привід. Похід Ганнібала. Військові дії в Італії, на Піренейському півострові, в Африці. Заключення миру, його умови.

Експансія Риму у Східному Середземномор'ї. Рим і елліністичні держави в кінці III ст. до н.е. Македонські війни і розгром Македонії. Перетворення Греції в римську провінцію. Соціальна політика Риму у Східному Середземномор'ї. Третя Пунічна війна. Розгром Карфагену. Війни Риму на Піренейському п-ві. Утворення залежних царств і римських провінцій на Сході. Утворення сильної Римської середземноморської рабовласницької держави.

Соціально-економічний та політичний розвиток Риму у II–I ст. до н.е.

Вплив римських завоювань на економіку. Розвиток класичного рабства.

Рабовласницьке господарство за даними Катона і Варрона. Концентрація земельної власності.

Піднесення сільського господарства Італії, ремесла, товарного виробництва, торгівлі та лихварства. Соціальна структура Пізньої римської республіки. Боротьба італіків та провінціалів за громадянські права. Загострення соціальних протиріч. Повстання рабів в Італії і перше повстання рабів на о.Сіцилія в 30-х р. II ст. до н.е.

Боротьба за аграрні реформи братів Гракхів, її результати.

Міжнародне становище у Західному Середземномор'ї.

Військова реформа Гая Марія.

Піднесення демократичного руху в Римі. Союзницька війна та її результати.

Громадянська війна в Римі у 80-х рр. I ст. до н.е. Встановлення диктатури Сулли.

Поглиблення соціально-політичної кризи Римської республіки. Велике повстання рабів під керівництвом Спартака. Соціальна боротьба в Римі в 60-х рр. I ст. до н.е.

Змова Катиліни. Послаблення демократичних сил. Криза Римської республіки.

Падіння Римської республіки.

Перший триумвірат як форма організації антисенатських сил. Аграрні реформи Цезаря. Завоювання Цезарем Галлії. Римська політика на Сході. Розпад першого триумвірату. Диктатура Цезаря.

Громадянські війни кінця 40–30 рр. I ст. до н.е. Соціальний склад і політичні позиції цезаріанців і республіканців. Другий триумвірат. Боротьба за владу Антонія і Октавіана. Соціально-політичні наслідки громадянської війни. Причини падіння полісної організації та республіканського Риму.

Тема 23. Рання Римська імперія.

Принципат Августа.

Оформлення монархічної системи у формі принципату. Юридична основа влади Августа. Римські урядові заклади. Збереження зовнішньої подібності до республіканського устрою. Соціальна політика Августа. Римська армія. Зовнішня політика Августа. Боротьба з германцями, утворення провінції Германія. Нові провінції на Дунаї. Загальні результати правління Августа.

Римське суспільство і держава в період Ранняї Римської імперії /I–II ст. н.е./ Зміцнення системи принципату при спадкоємцях Августа. Династії Юліїв-Клавдіїв, Флавіїв, Антонінів.

Централізація і розвиток бюрократичного апарату. Сенат і імператорська влада. Внутрішнє становище імперії у I-II ст. н.е. Повстання в Іудеї, Британії, Галії. Політична криза і громадянська війна 68-69 рр. Розширення соціальної опори імператорської влади. Романізація провінцій. Розвиток економіки. Утворення елементів економічної єдності Середземномор'я. Розвиток міст в провінціях. Поширення на них права громадянства. Розвиток рабовласництва. Вільне селянство. Система колонату. Зовнішня політика римських імператорів у II ст. до н.е. Завоювання Траяна "Золотий вік" Антонінів.

Криза римського суспільства III ст. н.е.

Політична криза і громадянська війна 193-197 рр. Династія Северів. Військові і адміністративні реформи. Посилення ролі армії. Зовнішня політика. Загострення політичної кризи. "Солдатські" і "сенатські" імператори.

Занепад господарського життя. Фінансова криза. Натуралізація господарства.

Криза рабовласницьких відносин. Пекулій. Ріст колонату. Народні рухи. Вторгнення варварів і поселення їх на римських землях.

Тема 24. Пізня Римська імперія.

Імперія в період домініату.

Діоклетіан і створення системи домініату. Реорганізація державного та адміністративного апарату управління. Армія та її організація грошова та податкова реформи.

Правління Костянтина. Остаточне оформлення домініату. Релігійна політика.

Економічний розвиток Римської імперії в IУ-У ст. Нерівномірність розвитку.

Тема 25. Римська культура.

4. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ

Тема	Кількість годин, відведених на:			
	Лекції	Семинарськ і заняття	Самостійн у роботу	в тому числі на індивідуал ьну роботу
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. ІСТОРІЯ ПЕРВІСНОГО СУСПІЛЬСТВА				
Тема 1. Вступ до історії первісного суспільства.	4			
. Проблема походження людини.				
Родова організація суспільства.			4	
Первісна культура і вірування людей.			4	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ				
Тема 1 Стародавній Єгипет.	2	4	4	
Тема 2. Стародавня Месопотамія.	2	4	4	
Тема 3. Хеттське, Фригійське та Лідійське царство.			4	
Тема 4 . Стародавня Фінікія та Сирія.			2	
Тема 5. Держава Урарту.			2	
Тема 6. Іран. Середня Азія.	2			
Тема 7. Стародавня Індія.	2	4	4	
Тема 8. Стародавній Китай.	2	4	4	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ				
Тема 1. Античний шлях розвитку суспільства. Вступ до історії Стародавньої Греції.	2			
Тема 2. Греція II– I тис д.н.е.	2		4	
Тема 3. Греція XII – IX ст. д.н.е.			6	
Тема 4. Архаїчна Греція VIII – VI ст. д.н.е.	2	4	6	
Тема 5. Класична Греції V – IV ст. д.н.е.	2	6	6	
Тема 6. Елліністичні суспільства і держави.	2		6	
Тема 7. Культура античності.			8	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV. ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОГО РИМУ				
Тема 21. Вступ до історії Стародавнього Риму. Царський період.	2		4	
Тема 22. Епоха Римської республіки.	2	6	6	
Тема 23. Рання Римська імперія.	2		6	
Тема 24. Пізня Римська імперія.	2		6	
Тема 25. Римська культура.			8	

4. ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙ

I. ІСТОРІЯ ПЕРВІСНОГО СУСПІЛЬСТВА.

1. Вступ до історії первісного суспільства.

- Предмет, завдання, періодизація первісної історії.
- Джерела та історіографія.

2. Родова організація суспільства.

- 2.1. Первісне людське стадо /праобщина/.
- 2.2. Материнська родова община.

2.3. Епоха поліогенезу.

2.4. Сусідська община.

3. Проблема походження людини.

4. Соціогенез

II. ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ

2. 1. Стародавня Месопотамія.

1. Джерела, історіографія, періодизація.
2. Природні умови, етногенез, ментальність населення.
3. Виникнення перших міст-держав.
4. Ранні деспотії Месопотамії.
5. Староавілонський період.
6. Середньоавілонське царство.
7. Ассирія II тис. до н.е.
8. Велика Ассирійська військова держава I тис. до н.е.
9. Новоавілонське царство.

2. 2. Стародавній Єгипет.

1. Джерела, історіографія, періодизація.
2. Природні умови, етногенез, ментальність населення.
3. Раннє царство.
4. Стародавнє царство.
5. Середнє царство.
6. Нове царство.
7. Пізнє царство.
8. Особливості політичного устрою та соціальної структури Стародавнього Єгипту.

2. 3. Стародавня Індія

1. Джерела, історіографія, періодизація.
2. Природні умови, етногенез, ментальність населення.
3. Індійська цивілізація.
4. "Арійська проблема". Ведійський період.
5. Магадхо-Маурійський період.
6. Кушано-Гуптський період.
7. Особливості економічного розвитку та соціальної структури Ст..Індії.
8. Релігійно-філософські вчення Стародавньої Індії.

2. 4. Стародавній Китай

1. Джерела, історіографія, періодизація.
2. Природні умови, етногенез, ментальність населення.
3. Період Шан-інь.
4. Держава Західного Чжоу.
5. Період Східного Чжоу.
6. Ідеологічні течії Стародавнього Китаю.
7. Імперія Цінь.
8. Імперія Хань.

2.5 Стародавній Іран в давнину.

1. Джерела, історіографія, періодизація.
2. Природні умови, етногенез, ментальність населення.
3. Стародавній Елам.
4. Держава Ахеменідів.

III. ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ.

3.1. Вступ.

1. Методологічні проблеми вивчення історії античного суспільства.

2. Античний шлях розвитку суспільств.

3.2 Греція III-II тис. До н.е.

1. Мінойська цивілізація

2. Мікенська цивілізація

3.3. Архаїчна Греція (VIII- VI ст. до н.е.)

1. Формування грецького полісу.
2. Соціальна стратифікація грецького суспільства.
3. Ранньогрецька тиранія.
4. Особливості економічного розвитку Греції в архаїчний період.

3.4. Класичний період в Греції (V-IV ст. до н. е.)

1. Наслідки греко-перських війн та особливості післявоєнного соціально-економічного розвитку грецьких полісів
2. Криза грецького полісу.
3. Політична історія Греції IV ст. до н. е.
4. Пізньогрецька тиранія.
5. Піднесення Македонії і встановлення македонської гегемонії в Греції.

3.5. Елліністичний період в Греції.

1. Елліністичні суспільства та держави. Типи держав.
2. Структура елліністичного суспільства.
3. Птоломеїв Єгипет.
4. Греція і Македонія в період еллінізму.

IV. ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОГО РИМУ.

4.1. Рим в "царський період". Римський цивітас.

1. Політичний устрій Риму.
2. Особливості соціальної структури та економічного розвитку.
3. Реформи Сервія Тулія

4.2. Римська республіка (V-I ст. до н.е.)

1. Утворення римсько-італійського союзу.
2. Політична система республіканського періоду.
3. Особливості соціально-економічного розвитку.
4. Соціальна боротьба в Римі в II-I ст. до н.е.
5. Диктатура Сулли.
6. Перший триумвірат. Диктатура Цезаря.
7. Громадянські війни 40-30 рр. До н.е. Другий триумвірат. Падіння Римської республіки.

4.3. Рання Римська імперія (принципат).

1. Принципат Октавіана Августа.
2. Рим в епоху династії Юліїв-Клавдіїв.
3. Династія Флавіїв.
4. Династія Антонінів.
5. Династія Северів та період "солдатських" і "сенатських" імператорів
6. Криза рабовласницьких відносин в Римі.

4.4. Пізня Римська імперія.

1. Діоклетіан і створення системи доміанту.
2. Правління Костянтина I Великого.
3. Політична криза Пізньої Римської Імперії.
4. Падіння Західної Римської Імперії.

5. ТЕМАТИКА І ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Господарство та суспільний лад Стародавнього Вавилону (За «Кодексом законів Хаммурапі»)

1. Характеристика джерела:
 - а) історія знахідки пам'ятника, в якому стані він зберігся, реконструкція частини втраченого тексту, основні публікації пам'ятника, наявність розходжень у різних перекладах;
 - б) структура КЗХ та класифікація його статей, коли, ким і з якою метою складено КЗХ, різна оцінка характеру КЗХ в історичній літературі;
 - в) ступінь достовірності наявної в КЗХ історичної інформації та потреба в його науковій критиці.
2. Економіка Стародавнього Вавилону за даними КЗХ:
 - а) стан сільського господарства (іригаційне землеробство, садівництво, тваринництво);
 - б) розвиток ремесла, торгівля та лихварство.
3. Суспільні відносини за даними КЗХ:
 - а) система землеволодіння і землекористування;
 - б) становий поділ громадян, рабство та категорії залежного населення;
 - в) суспільно-правове становище воїнів;
 - г) іригаційно-землеробська община, патріархальна сім'я.
4. Кримінальне право та система судочинства за КЗХ.

Тема 2. Староєгипетське суспільство в його літературних пам'ятках

1. Загальна характеристика староєгипетської літератури.
2. Життя єгипетських вельмож за їхніми «автобіографіями».
3. Політичні реалії та суспільна мораль у творах дидактичної літератури.
4. Воєнно-політичні сюжети історичних повістей.
5. Зображення соціального вибуху і творах пророцького жанру – Реченні Упусера та Пророцтві Неферті.

Тема 3. Давньоіндійське суспільство і держава другої половини I тис. до н.е. за «Артхашастрою»

- 1 Характеристика джерела.
- 2 Станово-кастова система.
- 3 Рабство та інші форми залежності.
- 4 Патріархальна сім'я.
- 5 Сільська община.
- 6 Система державного управління.

Тема 4 Стародавня Спарта

1. Характеристика джерел.
2. Мессенські війни.
3. Соціально-економічні відносини в Стародавній Спарті:
 - а) особливості економічного розвитку;
 - б) структура спартанського суспільства.
4. Державний лад Стародавньої Спарті.

Тема 5. Виникнення і розквіт Афінської рабовласницької демократії.

1. Характеристика джерел.
2. Реформи Солона та їх соціально-економічне і політичне значення.
3. Тиранія Пісістрата та її роль у становленні афінської рабовласницької демократії.
4. Реформи Клісфена.
5. Соціально-економічний розвиток Афін у V ст. до н.е.
6. Грецьке класичне рабство.
7. Державний лад Афін V-IV ст. до н.е.
8. Виникнення I Афінського морського союзу та перетворення його в Афінську морську державу.

Тема 6. Римське суспільство за Законами XII таблиць.

1. Характеристика джерела.
2. Реалізація прав власності.
3. Сімейні відносини.
4. Система судочинства.
5. Карне законодавство.
6. Цивільне право, структура римського суспільства.

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студента займає важливе місце у виконанні ним навчального плану, вивченні курсу історія Стародавнього світу. Студент не лише готується до семінарських занять, які передбачені по темах курсу, але і самостійно вивчає окремі питання, які викладач визначає для самостійного опрацювання, знайомиться та аналізує найголовніші історичні документи по тій чи іншій темі, виписує і вивчає найголовніші теми, поняття, історичні події і факти.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I.

З ІСТОРІЇ ПЕРВІСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Тема. Родова організація суспільства.

1. Поява людини сучасного типу.
2. Господарські заняття в епоху материнської родової общини.
3. Застосування металів та їх роль у розвитку виробництва.
4. Моногамна сім'я.

Тема. Культура первісного суспільства.

1. Первісна культура і вірування людей.
2. Прикладні знання перших людей.
3. Мистецтво та його розвиток у первісні часи.
4. Поява релігійних вірувань.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ З ІСТОРІЇ СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ

Тема 1. Хетське, Фригійське та Лідійське царства

1. Основні джерела, археологічне дослідження Анатолії.
2. Природно – кліматичні умови, населення Стародавньої Анатолії.
3. Політична історія хеттів.
4. Господарське життя й суспільство хеттської держави.
5. Культура хеттів.
6. Анатолія після загибелі Хеттського царства.
7. Фригійське царство.

8. Лідійське царство.
9. Культура Фрігії та Лідії.

Тема 2. Стародавні Фінікія та Сирія.

1. Стан джерельної бази, біблійна критика.
2. Природно – кліматичні умови.
3. Етногенез і ментальність населення.
4. Фінікія та Сирія в I тис. д.н.е.

Палестина в I тис д.н.е.

1. Заселення Палестини Стародавніми євреями.
2. Держава Давида і Соломона.
3. Староєврейське суспільство після загибелі Центрально – Іудейського царства.
4. Рух пророків, реформи Іосії.
5. Палестина під іноземним володарюванням.

Тема 3. Держава Урарту.

1. Природно – кліматичні умови.
2. Стан джерельної бази.
3. Утворення Ванського царства.
4. Розквіт Урарту.
5. Урартське суспільство.
6. Занепад Урарту. Утворення ранніх держав Вірменії та Грузії.
7. Культура Урарту.

Тема 4. Іран. Середня Азія.

1. Археологічне вивчення Ірану.
2. Лідійське царство у VIII – VI ст. д.н.е.
3. Поява й посилення держави Ахеменідів.
4. Царювання Дарія I.
5. Держава Ахеменідів у V – IV ст. д.н.е. та її загибель.
6. Господарське життя та суспільство ахеменідського Ірану.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ З ІСТОРІЇ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ

Тема 1. Мінойська цивілізація.

1. Критське суспільство в XXVIII - XVIII ст. д.н.е.
2. Розквіт Критського царства (XVIII – XV ст. Д.н.е.)
3. Критська культура.

Тема 2. Мікенська цивілізація.

1. Ахейська Греція в ранньо- та середньоеладський періоди.
2. Формування Мікенської цивілізації.
3. Мікенська культура.

Тема 3. Греко – перські війни.

1. Передумови греко – перських війн.
2. Перші походи персів на Балканську Грецію.
3. Греція і Персія в 490 – 480 рр. д.н.е.
4. Похід Ксеркса.

5. Делоський союз та останній період греко – перських війн. Каліів мир.
6. Наслідки греко – перських воєн.

Тема 4. Пелопоннеська війна.

1. Передумови, приводи та характер Пелопоннеської війни.
2. Архідамова війна. Нікіїв мир.
3. Сицилійська експедиція.
4. Декелейська війна.
5. Підсумки Пелопоннеської війни.

Тема 5. Східний похід О. Македонського.

1. Підготовка до Східного походу.
2. Похід в Малу Азію та Сирію.
3. Похід в Єгипет та Персію.
4. Похід в Середню Азію та Індію.
5. Закінчення походу, розпад імперії.

Тема 6. Елліністичні держави.

1. Елліністичний Єгипет (царство Птолемеїв).
2. Держава Селевкідів.
3. Македонія і Греція в період еллінізму.
4. Елліністична Спарта.

Тема 7. Культура Стародавньої Греції.

1. Культура архаїчної епохи.
2. Культура класичного періоду.
3. Елліністична культура.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ З ІСТОРІЇ СТАРОДАВНЬОГО РИМУ

Тема 1. Завоювання Римом Італії у V – III ст. д.н.е.

1. Війна Риму у V ст. д.н.е.
2. Самнітські війни.
3. Підкорення римлянами Південної Італії.

Тема 2. Утворення Римської Середземноморської держави (III–I ст. д. н.е.)

1. Перша Пунічна війна.
2. Друга Пунічна війна.
3. Македонські війни.
4. Третя Пунічна війна.
5. Війни на Піренейському півострові.

Тема 3. Криза республіканського устрою в Римі в 70- 60 – рр. д.н.е.

1. Повстання Спартака.
2. Соціально – політична боротьба в Римі в 60 – рр. I ст. д.н.е.
3. Змова Катиліни.

Тема 4. Римсько – італійська культура республіканського періоду.

1. Особливості полісної ідеології.
2. Література.

3. Архітектура.
4. Скульптура.
5. Наука.

Тема 5. Падіння Західної Римської імперії.

1. Феодалізація Римської імперії.
2. Варваризація пізньої Римської імперії.
3. Розпад Римської імперії.

Тема 6. Римська культура епохи імперії.

1. Матеріальна культура.
2. Освіта та наукове життя.
3. Література.
4. Історія.

7. НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЕКТ

Індивідуальні навчально-дослідні завдання не передбачені.

8. ЛІТЕРАТУРА

Історія первісного суспільства

- Алексеев В. П. Становление человечества. Москва, 1984.
- Алексеев В. П. Этногенез. Москва, 1986.
- Брошей Ю. В. Очерки теории этноса. Москва, 1983.
- Гумилев Л. И. Этногенез и биосфера Земли. 3-е изд. Ленинград, 1990.
- Давня історія України: У 2 кн. Київ, 1995.
- Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства // Маркс К., Энгельс Ф. Твори. Т. 21. С.28 — 171. История первобытного общества. Общие вопросы. Проблемы антро-посоциогенеза. Москва, 1983.
- История первобытного общества. Эпоха первобытной родовой общины. Москва, 1986.
- История первобытного общества. Эпоха классового общества. Москва, 1988.
- Кабо В. Р. Первобытная доземледельческая община. Москва, 1986.
- Клод Леви-Строс. Структурная антропология / Пер. с фр. Москва, 1983.
- Ламберт Д. Доисторический человек: Кембриджский путеводитель / Пер. с англ. Ленинград, 1991.
- Массой В. М. Экономика и социальный строй древних обществ (по данным археологии). Ленинград, 1976.
- Массой В. М. Исторические реконструкции в археологии. Фрунзе, 1990.
- Мифы народов мира: Энциклопедия: В 2 т. Москва, 1980.
- Павленко Ю. В. Раннеклассовое общество (генезис и пути развития). Киев, 1989.
- Павленко Ю. В. Передісторія давніх русів у світовому контексті Київ, 1994.
- Петров В. И. Этногенез слов'ян: джерела, етапи розвитку і проблематика. Київ, 1972.
- Рыбаков Б. А. Язычество древних славян. Москва, 1981.
- Сегада С. П. Основы антропологии. Київ, 1995. Семенов Ю. И. Как возникло человечество. Москва, 1966.
- Семенов Ю. И. Происхождение брака и семьи. Москва, 1974. Социально-экономические отношения и соционормативная культура: Свод этнографических понятий и терминов. Москва, 1986.
- Столяр А. Д. Происхождение изобразительного искусства. Москва, 1985.
- Тейлор Э. Б. Первобытная культура. Москва, 1989.
- Токарев С. А. Ранние формы религии и их развитие. Москва, 1991.

- Фрэзер Дж. Золотая ветвь. Исследование магии и религии. Москва, 1986.
 Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. Київ, 1991.
 Хрисанфова Е. Н., Перевозчиков И. В. Антропология. Москва, 1991.
 Чебоксаров Н. Н., Чебоксарова И. А. Народы мира. Расы. Культура. 2-е изд. Москва, 1985.
 Чмихов М. О., Кравченко Н. М., Черняков І. Т. Археологія та стародавня історія України. Київ, 1992.
 Шнирельман В. А. Происхождение производящего хозяйства. Москва, 1989.
 Этнос в доклассовом и раннеклассовом обществе. Москва, 1982.

ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ

ЄГИПЕТ

Тексти і література

Тексти

- Египетская «Книга мертвых» // Наука и религия. 1990. № 1–12.
 Коцейовский А. Л. Тексты пирамид. Одесса, 1917. Т. 1.
 Лирика Древнего Египта. Москва, 1965.
 Сказки Древнего Египта. Москва, 1998.
 Сказки и повести Древнего Египта. Ленинград, 1979.

Наукові та науково-популярні праці

- Бадж У. Египетская религия. Египетская магия / Пер. с англ. Москва, 1996.
 Бадж У. Путешествие души в царстве мертвых. Египетская Книга мертвых / Пер. с англ. Москва, 1995.
 Берлев О. Д. Общественные отношения в Египте эпохи Среднего Царства. Москва, 1978.
 Брэстед Д. Г. История Древнего Египта с древнейших времен до персидского завоевания: В 2 т. Москва, 1915.
 Бьювел Р., Джилберт Э. Секреты пирамид. Созвездие Ориона и фараоны Египта / Пер. с англ. Москва, 1996.
 Египет: земля фараонов / Пер. с англ. Москва, 1997.
 Жак К. Египет великих фараонов: история и легенды / Пер. с фр. Москва, 1992.
 Жак К. Нефертити и Эхнатон / Пер. с фр. Москва, 1999.
 Картер Г. Гробница Тутанхамона / Пер. с англ. Москва, 1959.
 Кинк Х. А. Как строились египетские пирамиды. Москва, 1967.
 Кинк Х. А. Художественное ремесло Древнего Египта и сопредельных стран.
 Ковельман А. Б. Риторика в тени пирамид. Массовое сознание римского Египта. Москва, 1988.
 Коростовцев М. А. Писцы Древнего Египта. Москва, 1968.
 Коростовцев М. А. Религия Древнего Египта. Москва, 1976.
 Культура. Древнего Египта. Москва, 1976.
 Лауэр Ж.-Ф. Загадки египетских пирамид / Пер. с фр. Москва, 1966.
 Липинская Я., Марциняк М. Мифология Древнего Египта / Пер. с пол. Москва, 1983.
 Лобановський Б. Мистецтво Стародавнього Єгипту. Київ, 1972.
 Лукас А. Материалы и ремесленные производства Древнего Египта / Пер. с англ. Москва, 1958.
 Матье М. Э. Во времена Нефертити. Москва; Ленинград, 1965.
 Матье М. Э. Избранные труды по мифологии и идеологии Древнего Египта. Москва, 1996.
 Матье М. Э. Искусство Древнего Египта. 2-е изд. Москва, 1970.
 Монтэ П. Египет Рамсесов. Повседневная жизнь египтян во времена великих фараонов / Пер. с фр. Москва, 1989.
 Перепелкин Ю. Я. Переворот Амен-Хотпа IV: В 2 ч. Москва, 1967-1984.

- Перепелкин Ю. Я. Тайна золотого гроба. Москва, 1968.
 Перепелкин Ю. Я. Хозяйство староегипетских вельмож. Москва, 1988.
 Рак И. В. Мифы Древнего Египта. СПб., 1993, 1997.
 Савельева Т. Н. Аграрный строй Египта в период Древнего Царства. Москва, 1962.
 Савельева Т. Н. Как жили египтяне во времена строительства пирамид. Москва, 1971.
 Савельева Т. Н. Храмовые хозяйства Египта времен Древнего Царства (III–VIII династии). Москва, 1992.
 Стучевский И. А. Зависимое население Древнего Египта. Москва, 1966.
 Стучевский И. А. Колониальная политика Египта в эпоху XVIII династии (научно-популярный очерк). Москва, 1967.
 Стучевский И. А. Земледельцы государственного хозяйства Древнего Египта эпохи Рамессидов. Москва, 1982.
 Стучевский И. А. Рамсес II и Херихор. Из истории Древнего Египта эпохи Рамессидов. Москва, 1984.
 Стучевский И. А. Храмовая форма царского хозяйства Древнего Египта. Москва, 1962.
 Тураев Б. А. Древний Египет. Петроград, 1922.
 Шеркова Т. А. Египет и Кушанское царство (торговля и культурные контакты). Москва, 1991.
 Эдакое А. В. Общество и государство Древнего Египта VII–IV вв. до н. э. Новосибирск, 1988.

МЕСОПОТАМИЯ

Тексти і література

Тексти

- Гільгамеш // Вісник Академії наук України. 1992. № 1.
 Дьяконов И. М. Законы Вавилонии, Ассирии, Хеттского царства // Вестн. древней истории. 1952. № 3,4.
 На рiках вавiлонських. З найдавнiшої лiтератури Шумеру, Вавiлону, Палестини. Киiв, 1991.
 От начала начал. Антология шумерской поэзии. СПб., 1997.

Наукові та науково-популярні праці

- Антонова Е. В. Месопотамия на пути к первым государствам. Москва, 1998.
 Бадер Н. О. Древнейшие земледельцы Северной Месопотамии. Москва, 1989.
 Брентъес Б. От Шанидара до Аккада / Пер. с нем. Москва, 1976.
 Вулли Л. Ур халдеев / Пер. с англ. Москва, 1961.
 Дандамаев М. А. Вавилонские писцы. Москва, 1983.
 Дандамаев М. А. Рабство в Вавилонии VII–IV вв. до н. э. Москва, 1974.
 Древняя Эбла (Раскопки в Сирии). Москва, 1985.
 Дьяконов И. М. Люди города Ура. Москва, 1990.
 История Древнего Востока. Ч. 1. Месопотамия. Москва, 1983.
 Клима Й. Общество и культура древнего Двуречья / Пер. с чеш. Прага, 1967.
 Козырева Н. В. Древняя Ларса. Очерки хозяйственной жизни. Москва, 1988.
 Крамер С. Н. История начинается в Шумере / Пер. с англ. Москва, 1965, 1991.
 Мунчаев Р. М., Мерперт Н. Я. Раннеземледельческие поселения Северной Месопотамии. Москва, 1981.
 Оппенгейм А. Л. Древняя Месопотамия. Портрет погибшей цивилизации / Пер. с англ. Москва, 1990.
 Редер Д. Г. Мифы и легенды древнего Двуречья. Москва, 1965.
 Римшнейдер М. От Олимпии до Ниневии во времена Гомера / Пер. с нем. Москва, 1977.
 Садаев Д. Ч. История древней Ассирии. Москва, 1979.
 Якобсен Т. Сокровища тьмы. История месопотамской религии / Пер. с англ. Москва, 1995.
 Белицкий М. Забытый мир шумеров / Пер. с пол. Москва, 1980.
 Замаровський В. Спочатку був Шумер / Пер. зі словац. Киiв, 1983. Кленгель-Брандт Э.
 Вавилонская башня: легенды и история / Пер. с нем. Москва, 1991.

Къера Э. Они писали на глине. Рассказывают вавилонские таблички / Пер. с англ. Москва, 1984.

Матвеев К., Сазонов А. Земля Древнего Двуречья. Мифы, легенды, находки и открытия. Москва, 1986.

Мала Азія і Закавказзя

Тексти і література

Тексти

Дьяконов И. М. Ассиро-вавилонские источники по истории Урарту // Вестн. древней истории. 1951. № 2, 3.

Луна, упавшая с неба. Древняя литература Малой Азии. Москва, 1977.

Наукові та науково-популярні праці

Аветисян Г. М. Государство Митанни. Ереван, 1984.

Арутюнян Н. В. Земледелие и скотоводство Урарту. Ереван, 1985.

Арутюнян Н. В. Топонимика Урарту. Ереван, 1985.

Вильгельм Г. Древний народ хурриты. Очерки истории и культуры / Пер. с нем. Москва, 1992.

Герни О. Р. Хетты / Пер. с англ. Москва, 1987.

Гиоргадзе Г. Г. Очерки по социально-экономической истории Хеттского государства. Тбилиси, 1973.

Древние языки Малой Азии / Пер. с нем., фр., итал. Москва, 1980.

Дьяконов И. М. Предыстория армянского народа. Ереван, 1968.

Маккуин Д. Г. Хетты и их современники в Малой Азии / Пер. с англ. Москва, 1983.

Менабде Э. А. Хеттское общество. Экономика, собственность, семья и наследование. Тбилиси, 1965.

Мнацаканян С. Х., Оганесян К. Л., Саинян А. А. Очерки по истории архитектуры древней и средневековой Армении. Ереван, 1978.

Пиотровский Б. Б. Ванское царство (Урарту). Москва, 1959.

Пиотровский Б. Б. Искусство Урарту. Ленинград, 1962.

Пиотровский Б. Б. Царство Урарту VIII–VI вв. до н. э. Ленинград, 1962.

Погребова Н. М. Иран и Закавказье в раннем железном веке. Москва, 1977.

Замаровский В. Тайны хеттов / Пер. со словац. Москва, 1968.

СХІДНЕ СЕРЕДЗЕМНОМОР'Я. АРАВІЯ

Тексти

Аравия. Материалы по истории открытия. Москва, 1981.

Угаритский эпос. Москва, 1993.

Наукові та науково-популярні праці

Амусин И. Д. Проблемы социальной структуры обществ древнего Ближнего Востока (I тысячелетие до н. э.) по библейским источникам. Москва, 1993.

Бернхардт К.-Х. Древний Ливан / Пер. с нем. Москва, 1982.

Беленький М. С. О мифологии и философии Библии. Москва, 1977.

Вулли Л. Забытое царство / Пер. с англ. Москва, 1986.

Вейнберг И. П. Гражданско-храмовая община в западных провинциях Ахеменидской державы. Тбилиси, 1973.

Грант М. История древнего Израиля / Пер. с англ. Москва, 1998.

Древняя Эбла. Раскопки в Сирии / Пер. с англ., ит., нем., фр. Москва, 1985.

Ранович А. Б. Очерк истории древнееврейской религии. Москва, 1937.

Рижский М. И. Библейские пророки и библейские пророчества. Москва, 1987.

Рижский М. И. Книга Иова. Из истории библейского текста. Новосибирск, 1991.

Рот С. История евреев с древнейших времен по шестидневную войну (Б. м. и г. изд.).

- Финикийская мифология. СПб., 1999.
 Фрэзер Дж. Фольклор в Ветхом завете. 2-е изд. / Пер. с англ. Москва, 1989.
 Циркин Ю. Б. Карфаген и его культура. Москва, 1986.
 Шифман И. Ш. Ветхий завет и его мир. Москва, 1987.
 Шифман И. Ш. Культура древнего Угарита (XIV–XIII вв. до н. э.). Москва, 1987.
 Шифман И. Ш. Угаритское общество (XIV–XIII вв. до н. э.). Москва, 1982.
 Шифман И. Ш. Финикийские мореходы. Москва, 1965.
 Гече Г. Библейские истории / Пер. с венг. Москва, 1988, 1989.
 Матвеев К., Сазонов А. Пять жизней древней Сури. Москва, 1989.
 Снисаренко А. Б. Эвпатриды удачи. Трагедия античных морей. Ленинград, 1990.

ИРАН. СЕРЕДНЯ АЗІЯ

Тексти і література

Тексти

- Авеста в русских переводах (1861–1996). СПб., 1997.
 Авеста. Избранные гимны. Душанбе, 1990; Москва, 1993.

Наукові та науково-популярні праці

- Бойс М. Зороастрийцы: верования и обычаи / Пер. с англ. Москва, 1987, 1993.
 Грантовский Э. А. Иран и иранцы до Ахеменидов. Москва, 1998.
 Гуриев Т. А. Из жемчужин Востока: Авеста. Владикавказ, 1993.
 Дандамаев М. А. Политическая история Ахеменидской державы. Москва, 1985.
 Дандамаев М. А., Луконин В. Г. Культура и экономика древнего Ирана. Москва, 1980.
 Дорошенко Е. А. Зороастрийцы в Иране. Историко-этнографический очерк. Москва, 1982.
 История Ирана. Москва, 1977.
 Кошеленко Г. А. Культура Парфии. Москва, 1966.
 Луконин В. Г. Древний и раннесредневековый Иран. Очерки истории культуры. Москва, 1987.
 Луконин В. Г. Искусство древнего Ирана. Москва, 1977.
 Рак И. В. Мифы Древнего и раннесредневекового Ирана (зороастризм). Санкт-Петербург; Москва, 1998.
 Уилбер Д. Персеполь. Археологические раскопки резиденции персидских царей / Пер. с англ. Москва, 1977.
 Фрай Р. Наследие Ирана / Пер. с англ. Москва, 1972.
 Хинц В. Государство Элам / Пер. с нем. Москва, 1977.
 Юсифов Ю. Б. Элам. Социально-экономическая история. Москва, 1968.

ІНДІЯ

Тексти і література

Тексти

- Атхарваведа: Избранное: 2-е изд. Москва, 1995.
 Артахаштра (или Наука политики). Москва; Ленинград, 1959, 1994.
 Будда. История о перерождениях. Москва, 1991.
 Буддизм в переводах: Альманах. Вып. 1, 2. СПб., 1992–1993.
 Голоси стародавньої Індії: Антологія староіндійської літератури. Київ, 1982.
 Дхармашастра. Нарады. Москва, 1998.
 Законы Ману. Москва, 1960. 1992.
 История и культура древней Индии: Тексты. Москва, 1990.
 Махабхарата. Вып. 1–8. Ашхабад, 1956–1972.
 Махабхарата. Вып. 1–8. Москва; Ленинград, 1976–1993.
 Ригведа. Мандалы I–IV. Москва, 1972. 1989.
 Упанишады: В 3 кн. Москва, 1967, 1992.
 Темкин Э. Е., Эрман В. Г. Мифы древней Индии. 3-е изд. Москва, 1985.

Наукові та науково-популярні праці

- Альбедиль М. Ф. Забытая цивилизация в долине Инда. СПб., 1991.
- Боги, брахманы, люди. Четыре тысячи лет индуизма / Пер. с чеш. Москва, 1969.
- Бонгард-Левин Г. М. Древнеиндийская цивилизация. 2-е изд. Москва, 1993.
- Бонгард-Левин Г. М. Индия эпохи Маурьев. Москва, 1973.
- Бонгард-Левин Г. М., Герасимов А. В. Мудрецы и философы Древней Индии. Некоторые проблемы культурного наследия. Москва, 1975.
- Бонгард-Левин Г. М., Ильин Г. Ф. Индия в древности. Москва, 1985.
- Бэшем А. Л. Чудо, которым была Индия / Пер. с англ. Москва, 1977.
- Вигасин А. А., Самозванцев А. М. Артахаштра: Проблемы социальной структуры и права. Москва, 1984.
- Галеркина О. К, Богданов Ф. Л. Искусство Индии в древности и средние века. Москва, 1963.
- Гринцер П. А. Древнеиндийский эпос: генезис и типология. Москва, 1974.
- Гусева Н. Р. Джайнизм. Москва, 1978.
- Гусева Н. Р. Индуизм. История формирования, культовая практика. Москва, 1977.
- Древняя Индия. Историко-культурные связи. Москва, 1982.
- Ильин Г. Ф. Религии древней Индии. Москва, 1959.
- Корпев В. И. Буддизм и его роль в общественной жизни стран Азии. Москва, 1983.
- Косамби Д. Культура и цивилизация древней Индии. Исторический очерк / Пер. с англ. Москва, 1968.
- Кудрявцев М. К. Кастовая система в Индии. Москва, 1992.
- Культура древней Индии. Москва, 1975.
- Куценков А. А. Эволюция индийской касты. Москва, 1983.
- Лидова Н. Р. Драма и ритуал в древней Индии. Москва, 1992.
- Лукьянов А. Е. Становление философии на Востоке. Древний Китай и Индия. 2-е изд. Москва, 1992.
- Медведев Е. М. Очерки истории Индии до XIII века. Москва, 1990.
- Ольденбург С. Ф. Культура Индии. Москва, 1991.
- Серебряков И. Д. Литература народов Индии. Москва, 1985.
- Серебряков И. Д. Очерки древнеиндийской литературы. Москва, 1971.
- Сидорова В. С. Скульптура древней Индии. Москва, 1971.
- Шарма Р. Ш. Древнеиндийское общество / Пер. с англ. Москва, 1987.
- Эрман В. Г. Очерк истории ведийской литературы. Москва, 1980.
- Юрлова Е. С. «Неприкасаемые» в Индии. Москва, 1989.

КИТАЙ

Тексти і література

Тексти

- Антология даосской философии. Москва, 1994.
- Древнекитайская философия: Сборник текстов: В 2 т. Москва, 1972-1973, 1994.
- Древнекитайская философия. Эпоха Хань. Москва, 1990.
- Книга правителя области Шан (Шан щюнь шу). Москва, 1968, 1993.
- Конфуций. Изречения. Изд. МГУ, 1994.
- Конфуций. Уроки мудрости. Москва; Харьков, 1998.
- Конфуций. Я верю в древность. Москва, 1995.
- Переломов Л. С. Конфуций. Лунь-юй. Москва, 1998.
- Попов П. С. Китайский философ Мэн-цзы. Москва, 1998.
- Сыма Цянь. Избранное / Пер. с кит. Москва, 1956.
- Сыма Цянь. Исторические записки (Ши цзи). Москва, 1972–1996. Т. 1-7.
- Шицзин. Книга песен и гимнов. Москва, 1987.

Наукові та науково-популярні праці

- Алимов И. А., Ермаков М. Е., Мартынов А. С. Срединное государство. Введение в традиционную культуру Китая. Москва, 1998.
- Бережина Э. И. Математика древнего Китая. Москва, 1980.
- Васильев Л. С. Культы, религии, традиции в Китае. Москва, 1970.
- Васильев Л. С. Проблемы генезиса Китайского государства. Москва, 1983.
- Васильев Л. С. Проблемы генезиса китайской цивилизации (Формирование основ материальной культуры и этноса). Москва, 1976.
- Дао и даосизм в Китае. Москва, 1982.
- Искусство Китая. Москва, 1988.
- История китайской философии / Пер. с кит. Москва, 1989.
- История Китая. Изд. МГУ, 1998.
- История Китая с древнейших времен до наших дней. Москва, 1974.
- Конфуцианство в Китае. Проблемы теории и практики. Москва, 1982.
- Кроль Ю. Л. Сыма Цянь – историк. Москва, 1970.
- Крюков М. В., Переломов Л. С., Софронов М. В., Чебоксаров Н. Н. Древние китайцы в эпоху централизованных империй. Москва, 1983.
- Крюков М. В., Софронов М. В., Чебоксаров Н. Н. Древние китайцы. Проблемы этногенеза. Москва, 1978.
- Кульпин Э. С. Человек и природа в Китае. Москва, 1990.
- Личность в традиционном Китае. Москва, 1992.
- Лукиянов А. Е. Дао «Книги перемен». Москва, 1993.
- Малявин В. В. Гибель древней империи. Москва, 1983.
- Малявин В. В. Конфуций. Москва, 1992.
- Переломов Л. С. Империя Цинь – первое централизованное государство в истории Китая. Москва, 1962.
- Переломов Л. С. Конфуцианство и легизм в политической истории Китая. Москва, 1981.
- Переломов Л. С. Конфуций: жизнь, учение, судьба. Москва, 1993.
- Переломов Л. С. Слово Конфуция. Москва, 1992.
- Семененко И. И. Афоризмы Конфуция. Москва, 1987.
- Синицын Е. П. Бань Гу – историк древнего Китая. Москва, 1976.
- Смолин Г. Я. Источниковедение древней истории Китая. Ленинград, 1987.
- Торчинов Е. А. Даосизм. Опыт историко-религиоведческого исследования. СПб., 1993.
- Федоренко Н. Т. Древние памятники китайской литературы. Москва, 1978.
- Этика и ритуал в традиционном Китае. Москва, 1988.
- Юань Кэ. Мифы древнего Китая. 2-е изд. / Пер. с кит. Москва, 1987.
- Ян Хиншун. Материалистическая мысль в древнем Китае. Москва, 1984.
- Яншина Э. М. Формирование и развитие древнекитайской мифологии. Москва, 1984.
- Нефедов С. А. История Поднебесной. Роман истории. Екатеринбург, 1992.
- Сидихменов В. Я. Китай: страницы прошлого. 3-е изд. Москва, 1987.

ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ

ДЖЕРЕЛА

- Арістотель. Політика / Передм. і перекл. М.Кислюка. – К., 2000.
- Арістотель. Політика. Афинская полития / Пер. С.А.Жебелева, С.И.Радцига. – М., 1997.
- Геродот. История: В 9 кн. / Пер. Г.А.Стратановского. – М., 1993.
- Гесиод. Работы и дни / Пер. В.В.Вересаева. – М., 1927.
- Гомер. Илиада / Пер. Н.И.Гнедича. Изд. подг. А.И.Зайцев. – Л., 1990.
- Гомер. Одиссея / Пер. В.А.Жуковского. – М., 1985.
- Демосфен. Речи: В 3-х т. / Под ред. Е.С.Голубцовой, Л.П.Маринович. Э.Л.Фролова.–М. 1994–1996. – Т. НИ.
- Квинт Курций Руф. История Александра Македонского. С приложением сочинений Лиодора.
- Юстина. Плутарха об Александре / Под ред. А.А.Вигасина. – М., 1993.
- Ксенофонт. Греческая история / Пер. С.Я.Лурье. – СПб., 2000.
- Ликург. Речи / Пер. Т.В.Прушакевич // ВЛИ. – 1962. – № 2.
- Плутарх. Избранное: В 2-х т. / Пер. под ред. С.Я.Лурье. – М., 1996. – Т. НИ.
- Плутарх. Сравнительные жизнеописания: В 2-х т. / Изд. подг. С.С.Аверинцев. М.Л.Гаспаров, СП. Маркиш. 2-е изд. – М., 1994. Полибий. Всеобщая история: В 3-х т. / Пер. Ф.Г.Мищенко. – СПб., 1994–1995. – Т. I–III.
- Страбон. География: В 17 кн. / Пер. Г.А.Стратановского. Пол ред. С.Л.Утченко и О.О.Крюгера. – М., 1994.
- Фукидид. История / Пер. Ф.Г.Мищенко и С.А.Жебелева. Под ред. Э.Л.Фролова. –СПб., 1999.
- Цицерон Марк Туллий. О природе богов / Пер. Т.А.Лапиной. Под ред. В.И.Кузишина // ВЛИ. – 1982. – № 2–4; 1983. – № 1–2. (Лив. також пер. М.И.Рижского // Цицерон. Философские трактаты. 2-е изд. – М., 1997).

Хрестоматії та збірники перекладів

- Антична література. Хрестоматія. – К., 1968
- Античная литература. Греция. Антология / Сост. Н.А.Федоров. В.И.Мирошенкова. –М., 1989. –Ч. I–II.
- Давньогрецька трагедія. – К., 1981.
- Историки античности: В 2-х т. / Сост. М.Томашевская. Т.І. Древняя Греция– – М.,1989. (Геродот. Фукидид, Ксенофонт, Квинт Курций Руф).
- Историки Греции / Сост. Т. Миллер. – М., 1976. (Геродот, Фукидид, Ксенофонт).
- История древнего мира в художественно-исторических образах. Хрестоматия / Сост. О.В. Волобуев, А.В. Шестаков. – М., 1978.
- Философия древнего мира. Хрестоматия. – СПб., 1993. – Кн. 2.
- Хрестоматия по истории Древней Греции / Под ред. Д.П.Каллистова. – М., 1964.
- Хрестоматия по истории древнего мира: В 3-х т. / Под ред. В.В.Струве. – Т. II.
- Греция и эллинизм / Сост. Н.Н.Пикус, В.С.Соколов. – М., 1951.
- Человек античности. Идеалы и реальность / Сост. В.И.Исаева. И.Л.Маяк. – М., 1992.

Підручники та навчальні посібники

1) Історія

Підручники та навчальні посібники

1) Історія

- Всемирная история: В 24-х т. Т. 2. Бронзовый век/А.Н. Байдак. И.Е. Войнич. Н.М. Волчек и др. – Мн., 1999.
- Всемирная история: В 24-х т. Т. 3. Век железа / А.Н. Байдак. И.Е. Войнич. Н.М.Волчек и др. – Мн., 1999.
- Всемирная история: В 24-х т. Т. 4. Эллинистический период / А.Н. Байдак. И.Е.Войнич. Н.М. Волчек и др. – Мн., 1999.
- История древнего мира. Древняя Греция / А.Н. Байдак, И.Е.Войнич. Н.М.Волчек и др. – Минск. 1998.

История древнего мира: В 3-х т. / Под ред. В.И. Дьяконова. В.Л. Нероной, И.С.Свенцикой. – М.. 1982. – Т. I–III.

История древнего мира: В 3-х т. 3-е изд. / Под ред. И.М.Дьяконова, В.Д.Нероной.И.С.Свенцикой. – М.. 1989. – Т. I–III.

История Древней Греции / Под ред. В.И. Авдиева и Н.Н. Пикуса. – М.. 1962.

История Древней Греции / Под ред. В.И. Кузишина. 2-е изд. – М.. 1986. и

История Древней Греции / Под ред. В.И. Кузишина. Изд. 3-е перераб и доп. – М., 2000.

История Древней Греции / Под ред. В.И.Авдиева. А.Г.Бокшанина, Н.Н.Пикуса.2-е изд. – М.. 1972.

История Древней Греции / Под ред. В.И.Кузишина. 2-е изд. – М., 1996.

История Древней Греции / Сост. К.В.Паневин. – СПб.. 1999.

Історія стародавнього світу / За ред. В.М. Дьяконова і СІ. Ковальова (пер. з рос). – К.. 1958.

Історія стародавнього світу / За ред. Крушкол Ю.С. – К., 1976. – Ч. 2.

Лурье С.Я. История Греции / Под ред. Э.Д.Фролова. – СПб.. 1993. ^20. Практикум по истории древнего мира / Сост. Н.Д. Просина. И.С. Свенцикая. –М.. 1972.

Сергеев В.С. История Древней Греции. 3-е изд. / Под ред. В.В. Струве и Д.П. Каллистова. – М., 1963.

1) Загальні роботи

1) Загальні роботи

Античная Греция: В 2-х т. / Под ред. Е.С.Голубцовой. Л.П.Маринович. А.И.Павловской, Э.Л.Фролова. – М.. 1983. – Т. I–II.

Античная цивилизация / Под ред. В.Д. Блаватского. – М.. 1973.

Античность как тип культуры / Отв. ред. А.Ф. Лосев. – М.. 1988.

Белох Ю. История Греции. 2-е изд. – М., 1905. – Т. I–II.

Блаватский В.Д. Природа и античное общество. – М., 1976.

Боннар А. Греческая цивилизация: В 3-х т. 3-е изд. – М.. 1995. – Т. I–III.

Вардиман Е. Женщина в древнем мире. – М., 1990.

Винничук Л. Люди, нравы и обычаи Древней Греции и Рима. – М.. 1988.

Гаспаров М.П. Занимательная Греция: Рассказы о древнегреческой культуре. –М. 1998.

Герцман ЕВ. Музыка Древней Греции и Рима. – СПб.. 1995. "25. Гиро П. Частная и общественная жизнь греков. – СПб.. 1995.

Гловацька К. Міфи давньої Греції. – К., 1991.

Древние цивилизации / Под ред. Г.М.Бонгард-Левина. – М.. 1989.

Дюрант В. Жизнь Греции. – М., 1997.

Зелинский Ф.Ф. История античной культуры. 2-е изд. – СПб., 1995.

История Европы: В 8-й т. – Т. I. Древняя Европа. / Под ред. Е.С.Голубцовой. – М., 1988.

История политических и правовых учений. Древний мир / Под ред. В.С.Нерсесянца. – М., 1985.

Кузишин В. И. Античное классическое рабство как экономическая система. – М., 1990.

Кун П. Всеобщая история физической культуры и спорта / Пер. с венг. – М., 1982.

Кун Н.А. Легенды и мифы Древней Греции. – М., 1986.

Кун Н.А.. Нейхардт А.А. Легенды и мифы Древней Греции и Древнего Рима. –СПб., 1998.

Пихт Г. Сексуальная жизнь в Древней Греции. – М., 1995.

Лісовий ЛА. Античний світ у термінах, іменах і назвах. – Львів, 1988.

Лосев А. Ф. Мифология греков и римлян. – М., 1996.

Лосев А.Ф. История античной эстетики. – М., 1963–1994. – Т. I–VIII.

Лурье С.Я. История античной общественной мысли. – М.–Л., 1929.

Мейер Э. Экономическое развитие древнего мира. 3-е изд. – Пг., 1923.

Немировский А.И. Мифы древней Эллады. – М., 1992.

Нерсесянц В.С. Политические учения Древней Греции. – М., 1979.

Пестьюэсьер А.–Ж. Личная религия греков. – СПб., 2000.

Соколов Г.И. Искусство Древней Греции. – М., 1980
Соколов Г.И. Олимпия. – М., 1980.
Тахо–Голи А. А. Греческая мифология. – М., 1989.
Токарев С.А. Религия в истории народов мира. 4–е изд. – М., 1986.
Штоль Г. Мифы классической древности: В 2–х т. – М., 1993. – Т. I—II.

2) Крито–микенський період

Бартошек А. Златообильные Микены. – М., 1991.
Гиндин Л.А., Цымбурский В.Л. Гомер и история Восточного Средиземноморья. – М., 1996.
Грейвс Р. Мифы Древней Греции. – М., 1999. – Кн. 1–2.
Кравчук А. Троянская война. – М., 1987. – 232 с.
Ленцман Я.А. Рабство в микенской и гомеровской Греции. – М., 1963.
Мелетинский Е.М. Поэтика мифа. 2-е изд. – М., 1995.
Штоль Г. Генрих Шлиман / Пер. А. Попова и А. Штекли. – М., 1991.

3) Гомерівський період

Андреев Ю.В. Раннегреческий полис (гомеровский период). – Л., 1976.
Гомерова "Іліада" /Перек. К. Гловацької. – К., 1981.
Гомерова "Одіссея" / Перек. К. Гловацької. – К., 1981.
Гордезиани Р. В. Проблемы гомеровского эпоса. – Тбилиси, 1978.
Грант М. Греческий мир в доклассическую эпоху. – М., 1998.
Зайцев А. И. Культурный переворот в Древней Греции VIII—V вв. до н. э. – Л., 1985.
Зельин К.К. Борьба политических группировок в Аттике в VI веке до н. э. – М., 1964.
Лосев А.Ф. Гомер. 2-е изд. – М., 1996.
Підлісна Г.М. Світ античної літератури. – К., 1981.
Фролов Э.Д. Рождение греческого полиса. – Л., 1988.

4) Архаїчний період

Андреев Ю.В. Начальный этап становления греческого полиса // Город и государство в древних обществах. – Л., 1982.
Андреев Ю.В. Спарта как тип полиса. – Вестник Ленинградского университета. – 1973 – № 8.
Античный полис: Межвузовский сборник. – Л., 1979.
Герои Греции в войне и мире. Историк Греции в биографиях Г.В. Штоля., – М., 1992.
Доватур А.И. Рабство в Аттике VI–IV вв. до н. э. – Л., 1980.
Зельин К.К. Борьба политических группировок в Аттике в VI до н.э. – М., 1964.
Колобова К.М. Возникновение и развитие Афинского государства (X–IV вв. до н. э.) – Л., 1958.
Колобова К.М. Возникновение и развитие рабовладельческих полисов в Греции (Греция VIII–VI вв. до н.э.). – Л., 1966.
Колобова К.М. Древний город Афины и его памятники. – Л., 1961.
Колобова К.М. К вопросу о причинах греческой колонизации VIII–VII вв. до н.э. – Из истории раннегреческого государства. – Л., 1951.
Кошеленко Г.А. Полис и город: к постановке проблемы. – ВЛИ. – 1980. – № 1.
Лалин В.В. Греческая колонизация Северного Причерноморья. (Критический очерк отечественных теорий колонизации.). – 1966.
Ленцман Я.А. Достоверность античной традиции о Солоне // Древний мир. Сб. в честь В.В. Струве. – М., 1962.
Скрижинская М.В. Скифия глазами эллинов. – СПб. – 2000.
Скрижинская М.В. Устная традиция о Писистрате // ВЛИ. – 1969. – № 4.
Суриков И.Е. Из истории греческой аристократии позднеархаической и раннеклассической эпох. – М. – 2000.
Тахо–Годи А.А., Лосев А.Ф. Греческая культура. – СПб. – 2000.
Тюменев А.И. История рабочих античных государств. – М–Л. – 1935.
Шишова И. А. Раннее законодательство и становление рабства в античной Греции. – Л., 1991.

Яйленко В.П. Греческая колонизация VII— III вв. до н. э. (По данным эпиграфических источников). – М., 1982.

5) Класичний період

Арский Ф.Н. Перикл. – М., 1971.

Бергер А.К. Политическая мысль древнегреческой демократии. – М., 1966.

Брашинский И.Б. Афины и Северное Причерноморье в VI–II вв. до н. э. – М., 1963.

Вишпер Р.Ю. История Греции в классическую эпоху. – М., 1916.

Глускина Л.М. Проблемы социально-экономической истории Афин IV в. до н.э. – П., 1975.

Гомперц Т. Греческие мыслители: В 2-х т. – СПб., 1999. – Т. 1–2.

Грант М. Классическая Греция. – М., 1998.

Доватур А.И. Политика и политий Аристотеля. – М., 1965.

Жураковский Г.Е. Очерки по истории античной педагогики. – М., 1963

Зайцев А.И. Перикл и его преемники // Политические деятели античности, средневековья и нового времени. – Л. – 1983.

Каллистов Д.П. Античный театр. – М., 1970.

Кечекьян С.Ф. Учение Аристотеля о государстве и праве. М.–Л., 1947.

Колобова К.М. Древний город Афины и его памятники. – Л., 1961.

Корзун М.С. Социальная база оппозиции Периклу // Вопросы истории древнего мира и средних веков. – Мн. – 1970.

Кузнецова Т.Н., Миллер Т.А. Античная эпическая историография. Геродот, Тит Ливии. – М., 1984.

Лениман Я.А. О возникновении товарного производства в древней Греции // ВЛИ. – 1953. – № 3.

Лурье С.Я. Геродот. М.; – Л., 1947. 51.

Маринович Л. П. Греческое наемничество IV в. до н.э. и кризис полиса. – М., 1975.

Маринович Л.П. Наемники в период Пелопоннесской войны // ВЛИ. – 1968. – № 4.

Нерсеяни В.С. Сократ. – М., 1996.

Паршиков А.Е. Аристотель и организация первого Афинского морского союза // ВДИ.– 1971.–№ 1.

Паршиков А.Е. Павсаний и политическая борьба в Спарте // ВЛИ. – 1968. – № 1.

Сидорова Н.А. Афины. 2-е изд. – М., 1984.

Соболевский С.И. Аристофан и его время. – М., 1957.

Строгецкий В.М. Полис и империя в классической Греции. – Нижний Новгород, 1991.

Строгецкий В.М. Политическая борьба в Спарте в 70-е гг. V в. до н.э. // Проблемы античной государственности. – Л., 1982.

Фролов Э.Д. Политические лидеры афинской демократии // Политические деятели античности, средневековья и нового времени. – Л. – 1983.

Фролов Э.Д. Греческие тираны (IV в. до н. э.). – Л., 1972.

Ярхо В.Н. Аристофан. – М., 1954.

6) Елліністичний період

Аверинцев С. С. Плутарх и античная биография. – М., 1973.

Бикерман Э. Государство Селевкидов. – М., 1985

Блаватская Т.В., Голубиова Е.С., Павловская А.И. Рабство в эллинистических государствах в III–I вв. до н.э. – М., 1969.

Гафуров Б.Г., Цибукидис Д.И. Александр Македонский и Восток. – М., 1980.

Голубиова Е. С. Сельская община Малой Азии III в. до н.э. – III в. н.э. – М., 1972.

Доддс Э.Р. Греки и иррациональное. – СПб., 2000. – 408 с.

Зельин К. К. Исследования по истории земельных отношений в эллинистическом Египте II–I вв. до н. э. – М., 1960.

- Зельин К.К., Трофимова М.К. Формы зависимости в восточном Средиземноморье эллинистического периода. – М., 1969.
- Кашеев В.И. Эллинистический мир и Рим. Война, мир и дипломатия в 220–146 годах до н.э. – М., 1993.
- Костюхин Е.А. Александр Македонский в литературной и фольклорной традиции. – М., 1972.
- Кошеленко Г.А. Греческий полис на эллинистическом Востоке. – М., 1979.
- Левек П. Эллинистический мир. – М., 1989.
- Маринович Л.П. Греки и Александр Македонский: К проблеме кризиса полиса. – М., 1993.
- Мирзаев СБ. Полибий. – М., 1986.
- Молчанов А.А. Социальные структуры и общественные отношения в Греции II тис. до н.э. – М., 2000.
- Ранович А.Б. Эллинизм и его историческая роль. – М.–Л., 1950.
- Рожанский ИД. История естествознания в эпоху эллинизма и Римской империи. – М., 1988.
- Свенцикая И. С. Социально–экономические особенности эллинистических государств. – М., 1963.
- Сизов С. К. Ахейский союз. История древнегреческого федеративного государства (281– 221 гг. до н. э.). – М., 1989.
- Хабихт Х. Афины. История города в эллинистическую эпоху. – М., 1999.
- Шахермайр Ф. Александр Македонский. – М., 1984.
- Шофман А.С. Восточная политика Александра Македонского. – Казань, 1976.
- Эллинизм: Восток и Запад / Под ред. Е.С.Голубцовой. – М., 1992.
- Эллинизм: экономика, политика, культура / Под ред. Е.С.Голубцовой. – М., 1990.

ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОГО РИМУ

Джерела

- Аппиан. Гражданские войны: Л., 1935.
Варрон. Сельское хозяйство. М–Л., 1963.
Веллей Петеркул. Римская история. – Воронеж, 1985.
Властелины Рима. Биография римских императоров от Адриана до Диоклетуана. – М., 1992.
Дигесты Юстиниана. – М., 1984.
Избранные латинские надписи по социально-экономической истории ранней Римской империи. ВДИ, 1955. – № 2–4, 1956, 1957.
Историки Рима. Сборник переводов. – М., 1970.
Катон Марк Порций. Земледелие. – М.–Л., 1950.
Ватон, Варрон, Комумелла, Плиний. О сельском хозяйстве. – М., 1937.
Ливий Тит. Римская история. От основания Города.
Лукиан. Избранное. – М., 1962.
Лукреций. О природе вещей. – Т. I–II, М.–Л. – 1945–1947.
Овидий. Элегии и малые поэмы. М., 1973.
Плиний Младший. Письма. – М., 1982.
Плиний Стахий. Естественная история. – ВДИ, 1946. – № 3.
Плутарх. Сравнительные жизнеописания. – М., 1961–1964.
Саллюстий Крисп Гай. Сочинения. – М., 1981.
Светоний Транквилл Гай. Жизнь двенадцати цезарей. – М., 1964.
Сенека Моций Анней. Трагедии. – М., 1983.
Страбон. География в семнадцати книгах. – Л., 1964.
Тацит Корнелий. Сочинения в двух томах. – Л., 1969.
Тексты Кумрана. – М., 1971.
Флавий Иосиф. Иудейская война. – СПб, 1900.
Цезарь Гай Юлий. Записки. – М., Л., 1948.
Цицерон Марк Туллий. Речи в двух томах. – М., 1962.
Цицерон. Диалоги: «О государстве», «О законах». – М., 1966.

Хрестоматії та збірники текстів

- Амусин И. Тексты Кумрана. – М., 1971.
Древнеримские мыслители. Свидетельства, тексты, фрагменты. – К., 1958.
Моблинская А.Д. Латинская палеография. – М., 1969.
Ранович А. Первоисточники по истории раннего христианства. – М., 1985.
Римская сатира. – М., 1957.
Хрестоматия по истории древнего мира. – г. III Древний Рим. – М., 1953.
Хрестоматия по истории древнего Рима. – М., 1962.

Підручники та навчальні посібники

- Ковалев С.И. История древнего Рима. – Л., 1998.
Ковалев С.И. Штаерман Е.М. Очерки истории Древнего Рима. – М., 1959.
Маликин Н.А. История древнего Рима. – М., 1956.
История древнего Рима / Под ред. В.И. Кузищина. – М., 1996.

Загальні роботи

- Античная литература. – М., 1973.
Античная цивилизация / Под ред. В.Д.Блаватского. – М., 1973.
Античное искусство. – К., 1977.
Асмус В.Ф. Античная философия. – М., 1976.
Бокщанин А.Г. Источниковедение древнего Рима. – М., 1981.

- Бравич В.М. Плетнева Г.С. Зрелища древнего мира. – Л., 1971.
- Винничук Л. Люди, нравы и обычаи Древней Греции и Рима. – М., 1988.
- Вошинина А.И. Античное искусство. Исторический очерк. – М., 1962.
- Герцман Е.В. Музыка Древней Греции и Рима. – СПб, 1995.
- История Европы: В 8-и. – Т.1. Древняя Европа. – М., 1988.
- Древний Рим. История. Быт. Культура. – М., 1997.
- История политических и правовых учений. Древний мир. – М., 1985.
- Историки Рима. Сборник переводов. – М., 1970.
- Лісовий І.А. Античний світ у термінах, іменах, назвах. – Львів., 1988.
- Лосев А.Ф. Мифология греков и римлян. – М., 1996.
- Полянский Ф.Я. Экономическая мысль Древнего Рима. – М., 1978.
- Сергеенко М.Е. Простые люди древней Италии. – М., Л., 1964.
- Утченко С.Л. Политические учения Древнего Рима. – М., 1977.
- Ярхо В.Н. Полонская К.П. Античная лирика. – М., 1967.

«Царський період» VIII–VI ст. до н.е.

- Залесский Н.Н. К истории этрусской колонизации Италии в VII–IV вв. до н.э. – Л., 1965.
Залесский Н.Н. Этруски в Северной Италии. – Л., 1959.
Искусство Этруссии и Древней Италии. – М., 1988.
Немировский А.И. Этруссии. – М., 1983.
Немировский А.И. История раннего Рима и Италии. – Воронеж, 1962.
Нечай Ф.М. Рим и италики. – Минск, 1963.
Нечай Ф.М. Образование Римского государства. – Минск, 1972.

Період республіки V–I ст. до н.е.

- Грималь П. Цицерон. – М., 1991.
Дуров В.С. Юлий Цезарь. Человек и писатель. – Л., 1991.
Егоров А.Б. Рим на грани эпох. Проблемы рождение и формирования принципата. – Л., 1985.
Ельницкий Л.А. Возникновение и развитие рабства в Риме в VIII–III в до н.э. – М., 1964.
Кнабе Г.С. Корнелий Тацит. Время. Жизнь. Книги. – М., 1981.
Корабль И.Ш. Ганнибал. – М., 1981.
Кузищин В.И. Римское рабовладельческое поместье. – М., 1973.
Лившиц Г.М. Социально-политическая борьба в Риме в 60-х гг. I в до н.э. и заговор Катилины. – Минск, 1960.
Сергеенко М.Е. Ремесленники Древнего Рима. – Л., 1968.
Трухина Н.Н. Политика и политика «Золотого века» Римской республики (II в до н.э.). – М., 1986.
Утченко Е.Л. Кризис и падение Римской республики. – М., 1965.
Штаерман Е.М. Расцвет рабовладельческих отношений в Римской республике. – М., 1964.

Період імперії I–V ст.

- Амусин И.Д. Кумранская община. – М., 1983.
Виппер Р.Ю. Рим и раннее христианство. – М., 1954.
Ковалев С.И. Основные вопросы происхождения христианства. – М.–Л., 1964.
Козик П.З. Социальные основы христианского сектантства II–III вв. – Казань, 1966.
Корсунский А.Р., Гюнтер Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение Германских королевств. – М., 1984.
Кузищин Б.И. Очерки по истории земледелия Италии II в. до н.э. – I в н.э. – М., 1966.
Кузищин В.И. Генезис рабовладельческих Латифундий в Италии (II в до н.э. – I в н.э.). – М., 1976.
Маяк И.Л. Рим первых царей. Генезис Римского полиса. – М., 1983.
Ранович А.Б. Первоисточники по истории раннего христианства. – М., 1990.
Свенцицкая И.С. От общины и церкви. – М., 1985.
Федорова Е.В. Люди императорского Рима. – М., 1990.
Шифман И.Т. Цезарь Август. – Л., 1990.
Штаярман Е.М., Смирин В.М., Белова Н.Н., Колосовская Ю.К. Рабство в западных провинциях Римской империи в I–III вв. – М., 1977.